

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЦЕНТР «МАЛА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ»

Навчальна програма з позашкільної освіти
дослідницько-експериментального напрямку
«ПСИХОЛОГІЯ»

2 роки навчання

Київ
2023

Автор:

Федотова Тетяна Володимирівна – керівниця секції психології Комунального закладу «Волинська обласна Мала академія наук», доцентка кафедри загальної та клінічної психології Волинського національного університету імені Лесі Українки, кандидатка психологічних наук.

«Схвалено для використання в освітньому процесі»
Рішення експертної комісії з позашкільної освіти від 29.03.2023
(протокол № 1)

Зареєстровано у Каталозі надання грифів навчальній літературі та навчальним програмам за № 8.0033-2023

Рекомендовано науково-методичною радою
Національного центру «Мала академія наук України»
(протокол № 1 від 27 січня 2023 року)

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

З огляду на перехідний стан економічного та соціального буття нашої країни психологічна підготовка вихованців закладів системи освіти Малої академії наук на сьогодні є особливо актуальною. Вона допомагає зазирнути всередину себе і знайти необхідні ресурси для подолання труднощів, побудувати нові або відновити втрачені відносини, навчитися домовлятися з іншими.

Навчальна програма орієнтована на висвітлення питань психологічної науки, в яких розкривається її предмет і завдання, загальна характеристика основних галузей та методів сучасної психології, зв'язок з іншими науками. Окремо розглядаються деякі психологічні проблеми особистості, зокрема біологічне та соціальне в природі особистості, основні етапи розвитку особистості; поняття про самосвідомість, її основні функції та компоненти; особливості пізнавальної сфери тощо. Також до змісту програми включені деякі загальні проблеми соціальної психології: висвітлюється проблема спілкування, його соціально-психологічні механізми та структура, умови ефективності. Розглядаються явище соціалізації особистості, стадії та інститути соціалізації, особливості статевої поведінки, поняття соціального статусу та соціальної диференціації особистості, її поведінка в соціально значущих ситуаціях.

Значну увагу приділено питанню методології наукового пошуку, а також процедурно-методичним особливостям проведення емпіричного психологічного дослідження (вибір теми, основні етапи роботи над науковим дослідженням, підбір методичного інструментарію, формування вибірки емпіричного дослідження, оформлення списку використаної літератури).

Навчальна програма розрахована на вихованців віком 14–17 років і спрямована на організацію освітнього процесу в гуртках системи Малої академії наук України.

Мета програми полягає у формуванні у вихованців ключових та предметної компетентності шляхом науково-дослідницької роботи в галузі психології.

У результаті реалізації програми забезпечується формування таких освітніх компетентностей:

- *пізнавальної*: засвоєння основних положень, законів і методів психології як науки, оволодіння понятійно-категоріальним апаратом, методами наукового дослідження у галузі психології, аналіз інформації, отриманої з різних джерел; підвищення рівня обізнаності у сфері науково-дослідницької діяльності;
- *практичної*: володіння навичками застосування методів збору, обробки та аналізу інформації, отриманої емпіричним шляхом; використання отриманих знань у повсякденному житті; здатність до самоосвіти, саморозвитку, самоконтролю і до здобуття нових знань та практичного досвіду науково-дослідницької діяльності;

- *творчої*: набуття досвіду застосування творчих підходів у власній науково-дослідницькій діяльності;
- *соціальної*: формування толерантного ставлення до соціальних, етнічних, конфесійних та культурних відмінностей, здатності до роботи в команді, ефективної взаємодії з іншими.

Загальними принципами організації освітнього процесу є: науковість, синтез інтелектуальної і практичної діяльності, індивідуальний підхід, послідовність і поступовість викладення матеріалу.

Навчальна програма розрахована на два роки навчання:

- перший рік — основний рівень — 144 год на рік, 4 год на тиждень;
- другий рік — вищий рівень — 216 год на рік, 6 год на тиждень.

Програма першого року навчання передбачає проведення: лекційних та тренінгових занять, індивідуальних занять з питань реалізації пілотажних емпіричних досліджень та представлення отриманих результатів у наукових роботах, підготовки учнів до участі у Всеукраїнському конкурсі-захисті науково-дослідницьких робіт учнів — членів МАНУ.

Програма другого року навчання спрямовує діяльність вихованців на більш глибоке засвоєння основ психологічного дослідження, оволодіння знаннями щодо підбору психологічного інструментарію, навичками проведення емпіричних досліджень, особливостями обрахунку та представлення їх результатів.

Контроль за результативністю навчання здійснюється під час проведення підсумкових та практичних занять, за результатами участі у наукових конференціях та семінарах, захисту дослідницької роботи на Всеукраїнському конкурсі-захисті науково-дослідницьких робіт учнів — членів МАНУ.

Основний рівень, перший рік навчання НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Розділ, тема	Кількість годин		
	теоретичних	практичних	усього
Вступ	1	1	2
Розділ 1. Психологія як наука. Основи науково-дослідницької роботи	16	16	32
1.1. Психологія як наука	2	2	4
1.2. Галузі психології. Основні методи психології	2	2	4
1.3. Категорії психології. Зв'язок з іншими науками	2	2	4
1.4. Загальні рекомендації щодо написання	6	6	12

дослідницької роботи			
1.5. Наукова література в галузі психології	4	4	8
Розділ 2. Планування та реалізація пілотажного дослідження	22	32	54
2.1. Вступ і теоретична частина дослідницької роботи	6	6	12
2.2. Організація і проведення пілотажного дослідження	4	6	10
2.3. Емпірична частина дослідницької роботи: особливості оформлення	4	8	12
2.4. Принципи академічної доброчесності. Вимоги до оформлення списку літератури	2	2	4
2.5. Оприлюднення результатів науково-дослідницької роботи	6	10	16
Розділ 3. Психологія особистості	20	34	54
3.1. Структура та розвиток особистості	4	4	8
3.2. Методики діагностики особистості	2	6	8
3.3. Свідомість та самосвідомість	6	10	16
3.4. Темперамент	4	6	10
3.5. Характер і риси характеру	4	8	12
Підсумок	–	2	2
Разом	59	85	144

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Вступ (2 год)

Теоретична частина. Ознайомлення учнів з роботою секції психології. Правила безпеки життєдіяльності під час проведення занять. Поняття академічної доброчесності.

Практична частина. Тестування з метою визначення рівня підготовки учнів у галузі психології.

Розділ 1. Психологія як наука. Основи науково-дослідницької роботи (32 год)

1.1. Психологія як наука (4 год)

Теоретична частина. Ознайомлення учнів з роботою секції психології. Значення слова «психологія». Роль психології в житті людини.

Практична частина. Вміння орієнтуватися у матеріалі навчальної програми секції психології, визначити значення психології в житті людини.

1.2. Галузі психології. Основні методи психології (4 год)

Теоретична частина. Вікова психологія. Педагогічна психологія. Соціальна психологія. Психологія праці. Інженерна психологія. Медична психологія, патопсихологія. Юридична психологія. Порівняльна психологія. Психологія реклами. Методи психологічної науки: пізнавальні (організаційні, психодіагностичні, обробки, інтерпретації та висновку) та методи активного впливу.

Практична частина. Визначення особливостей основних галузей (предмет і завдання) та методів психології.

1.3. Категорії психології. Зв'язок з іншими науками (4 год)

Теоретична частина. Еволюція поглядів науковців на предмет психології. Основні категорії психології (психіка, особистість, індивідуальність, темперамент, характер, здібності, спілкування та інші).

Психологія в системі наук.

Практична частина. Вміння охарактеризувати розглянуті категорії психології.

1.4. Загальні рекомендації щодо написання дослідницької роботи (12 год)

Теоретична частина. Актуальні проблеми психології. Основні напрями прикладних психологічних досліджень. Програма наукового дослідження. Класифікація методів психології. Психодіагностичний інструментарій дослідження. Особливості формування вибірки наукового дослідження. Дослідницька робота в МАН: загальні рекомендації щодо написання.

Структура наукової роботи. Визначення основних розділів та підрозділів наукової роботи. Теоретична частина дослідження. Емпірична складова роботи. Вимоги до оформлення дослідницької роботи.

Практична частина. Визначення тем наукових робіт слухачів. Обґрунтування теми дослідження, створення програми дослідження. Визначення психодіагностичного інструментарію відповідно до теми дослідження та визначення вибірки емпіричного дослідження.

1.5. Наукова література в галузі психології (8 год)

Теоретична частина. Наукова література та її види. Підбір наукової літератури за темою наукової роботи. Принципи роботи в бібліотеці. Особливості пошуку наукової інформації у мережі Інтернет.

Практична частина. Відвідування бібліотеки. Пошук у каталозі бібліотеки наукової літератури, журналів, збірників праць, статей із психології за темою наукової роботи. Пошук основних фахових журналів у бібліотечному каталозі, підбір та замовлення психологічної літератури.

Опрацювання фахових видань із психології. Ознайомлення учнів із журналами «Практична психологія та соціальна робота», «Соціальна психологія», «Обдарована дитина», «Актуальні проблеми психології», «Наукові

записки Острозької академії», «Психологія і суспільство», «Психологічні перспективи» та іншими.

Розділ 2. Планування та реалізація пілотажного дослідження (54 год)

2.1. Вступ і теоретична частина дослідницької роботи (12 год)

Теоретична частина. Актуальність дослідження. Формування структури вступу: визначення об'єкта, предмета, мети, завдань, методологічної основи, методів, практичного і теоретичного значення наукового дослідження.

Аналіз опрацьованого матеріалу психологічної літератури та логіка представлення теоретичних даних. Формулювання висновків першого розділу наукової роботи.

Практична частина. Написання вступу наукового дослідження. Підготовка першого розділу дослідницької роботи.

2.2. Організація і проведення пілотажного дослідження (10 год)

Теоретична частина. Процедурно-методичні особливості реалізації емпіричного психологічного дослідження: вимоги до бланків, етичні правила здійснення наукового дослідження. Відпрацювання навичок проведення психодіагностичних методик слухачами секції.

Зведена таблиця результатів досліджуваних. Кількісний аналіз даних дослідження. Визначення мінімального та максимального значення, моди, медіани, середньогрупового показника. Відсотковий аналіз емпіричних даних.

Практична частина. Проведення пілотажного дослідження. Представлення зведеної таблиці результатів, обчислення моди, медіани, середньогрупового показника.

2.3. Емпірична частина дослідницької роботи: особливості оформлення (12 год)

Теоретична частина. Опис програми емпіричного дослідження. Вимоги до представлення емпіричних даних. Таблиці, графіки, діаграми, гістограми. Обґрунтування методичного інструментарію емпіричного дослідження. Характеристика вибірки дослідження.

Специфіка оформлення та опису таблиць, графіків, діаграм, гістограм.

Інтерпретація отриманих результатів емпіричного дослідження.

Практична частина. Представлення таблиць, графіків, діаграм, гістограм, опис методичного інструментарію та вибірки дослідження. Доопрацювання другого розділу наукової роботи (індивідуальна робота з вихованцями).

2.4. Принципи академічної доброчесності. Вимоги до оформлення списку літератури (4 год)

Теоретична частина. Принципи академічної доброчесності. Вимоги до оформлення текстових запозичень, графічних зображень. Список літератури: правила оформлення статей, тез доповідей наукових конференцій, монографій тощо.

Практична частина. Оформлення посилань на текстові й візуальні запозичення та списку використаної літератури.

2.5. Оприлюднення результатів науково-дослідницької роботи (16 год)

Теоретична частина. Теоретичні основи публічного виступу. Групова дискусія щодо способів підготовки, принципів і прийомів ефективного виступу, критеріїв його оцінки. Визначення основних положень роботи, що мають бути представлені під час виступу на конкурсі-захисті науково-дослідницьких робіт. Принципи розроблення постера та підготовки мультимедійної презентації. Особливості використання програмного забезпечення у створенні наочності для конкурсу-захисту.

Практична частина. Висвітлення результатів наукової роботи у виступі. Розроблення постера і підготовка мультимедійної презентації. Тренування виголошення доповіді на конкурсі-захисті наукових робіт. Підготовка відповідей на ймовірні запитання щодо результатів науково-дослідницької роботи.

Розділ 3. Психологія особистості (54 год)

3.1. Структура та розвиток особистості (8 год)

Теоретична частина. Індивід. Індивідуальність. Особистість. Квазіособистість. Розвиток особистості. Співвідношення соціального і біологічного у формуванні особистості. Значення діяльності у становленні особистості. Структура особистості за З. Фрейдом, Г. Костюком, О. Платоновим, С. Рубінштейном та іншими.

Практична частина. Співставлення ролі соціального й біологічного у формуванні особистості. Визначення складових структури особистості, характеристика ролі діяльності у становленні особистості.

3.2. Методики діагностики особистості (8 год)

Теоретична частина. Структура особистості за Р. Кеттеллом. Визначення психологічних особливостей особистості. Структура особистості за Е. Берном.

Практична частина. Визначення психологічних особливостей особистості за допомогою 16-факторної методики Р. Кеттелла. Інтерпретація результатів дослідження.

3.3. Свідомість та самосвідомість (16 год)

Теоретична частина. Свідомість як рівень психічного відображення. Процес усвідомлення. Поняття самосвідомості в психології. «Я-концепція» особистості та її структурні елементи: когнітивний, емоційно-оцінний, поведінковий. Теоретичне визначення особливостей «Я-концепції» особистості.

Практична частина. Визначення самоставлення за методикою В. В. Пантелєєва, С. Р. Століна. Вивчення «Я-концепції» особистості за

допомогою методики вільного самоопису «Хто Я» М. Куна (модифікація А. М. Прихожан).

Діагностика «Я-концепція» особистості: методика діагностики полімотиваційних тенденцій в «Я-концепції» особистості С. М. Петрова, методика вивчення самооцінки Дембо — Рубінштейн (шкала «Зовнішність»). Інтерпретація результатів дослідження.

3.4. Темперамент (10 год)

Теоретична частина. Історія розвитку уявлень про темперамент. Вчення про типи вищої нервової діяльності. Типи темпераменту за Г. Айзенком. Типи темпераменту: сангвінік, холерик, флегматик, меланхолік. Властивості темпераменту.

Практична частина. Знаходження відмінностей у характеристиках типів темпераменту. Визначення типу темпераменту за допомогою методик ЕРІ Г. Айзенка та Я. Стреляу. Інтерпретація результатів дослідження.

3.5. Характер і риси характеру (12 год)

Теоретична частина. Поняття характеру в психології. Основні підходи до розуміння характеру особистості. Риси характеру.

Фактори, що впливають на формування характеру: фізіологічні особливості, виховання, соціальне середовище, самовиховання.

Практична частина. Вміння визначати риси характеру особистості. Визначення рис характеру за допомогою методики К. Юнга та багатофакторного опитувальника FPI. Інтерпретація результатів дослідження.

Підсумок (2 год)

Практична частина. Підбиття підсумків роботи за рік. Планування науково-дослідницької роботи на наступний рік.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Вихованці мають знати:

- основні категорії, галузі психології, місце психології в системі інших наук;
- роль біологічного та соціального у становленні особистості;
- особливості пізнавальної сфери та індивідуально-типологічні властивості особистості;
- структуру наукової роботи, визначення теми, предмета, мети і завдань науково-дослідницької роботи;
- основні вимоги до проведення пілотажного дослідження;
- правила оформлення дослідницької роботи.

Вихованці мають уміти:

- конспектувати прочитане;
- складати план та програму науково-дослідницької роботи;
- оформлювати список використаних джерел;

- формулювати висновки наукової роботи;
- писати доповідь для виступу на конкурсі-захисті науково-дослідницьких робіт.

У вихованців мають сформуватися такі компетентності:

- здатність оперувати понятійно-категоріальним апаратом у галузі психології;
- здатність аналізувати та пояснювати психічні явища, ідентифікувати психологічні проблеми;
- здійснення пошуку наукової інформації у галузі психології з різних джерел, у т. ч. з використанням інформаційно-комунікаційних технологій;
- здатність працювати в команді над виконанням поставлених завдань, наявність навичок міжособистісної взаємодії;
- толерантне ставлення до соціальних, етнічних, конфесійних та культурних відмінностей.

**Вищий рівень, другий рік навчання
НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН**

Розділ, тема	Кількість годин		
	теоретичних	практичних	усього
Вступ	3	3	6
Розділ 1. Роль психічних процесів у житті людини	21	39	60
1.1. Відчуття та сприймання	3	3	6
1.2. Пам'ять і мислення	3	3	6
1.3. Уява та увага	3	3	6
1.4. Здібності та інтелект	6	12	18
1.5. Емоції та почуття	3	9	12
1.6. Воля. Особливості мотиваційної сфери особистості	3	9	12
Розділ 2. Основи науково-дослідницької діяльності	24	36	60
2.1. Методичний інструментарій та формування вибірки дослідження	3	3	6
2.2. Підбір бібліографії за темою науково-дослідницької роботи	3	3	6
2.3. Опрацювання теоретичної складової дослідницької роботи	3	3	6
2.4. Організація і проведення емпіричного дослідження	3	3	6
2.5. Аналіз результатів емпіричного	3	3	6

дослідження			
2.6. Робота над оформленням емпіричної частини дослідницької роботи	3	3	6
2.7. Інтерпретація даних емпіричного дослідження. Формулювання висновків дослідницької роботи	3	3	6
2.8. Підготовка до виступу за результатами дослідження	3	15	18
Розділ 3. Психологія спілкування	18	70	88
3.1. Спілкування: види та функції	3	21	24
3.2. Соціально-психологічні механізми спілкування	3	9	12
3.3. Структура спілкування: комунікативна, перцептивна, інтерактивна	3	15	18
3.4. Конфлікт та способи його розв'язання	3	9	12
3.5. Соціалізація особистості	3	9	12
3.6. Статеворольова поведінка, соціальний статус та соціальна диференціація особистості	3	7	10
Підсумок	–	2	2
Разом	66	150	216

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Вступ (6 год)

Теоретична частина. Ознайомлення учнів з роботою секції психології. Правила безпеки життєдіяльності під час проведення занять. Поняття академічної доброчесності.

Практична частина. Тестування з метою визначення рівня підготовки учнів у галузі психології.

Розділ 1. Роль психічних процесів у житті людини (60 год)

1.1. Відчуття та сприймання (6 год)

Теоретична частина. Поняття про відчуття. Види відчуттів.

Визначення абсолютного порогу шкіряних просторових відчуттів за допомогою естезіометра методом мінімальних змін.

Поняття про сприймання. Види сприймання. Індивідуальні особливості сприймання.

Практична частина. Визначення абсолютного порогу шкіряних просторових відчуттів за допомогою естезіометра.

Дослідження особливостей тактильного та зорового сприймання методом Г. Фолькельта.

1.2. Пам'ять і мислення (6 год)

Теоретична частина. Пам'ять та її місце в системі психічних процесів. Види пам'яті. Механізми: запам'ятовування, збереження та відтворення інформації. Основні причини незадовільної роботи пам'яті.

Мислення як процес опосередкованого пізнання. Мисленнєві операції. Види мислення.

Практична частина. Вимірювання обсягу короткочасної пам'яті. Визначення індивідуально-психологічних характеристик, що впливають на протікання мисленнєвої діяльності.

1.3. Уява та увага (6 год)

Теоретична частина. Поняття про уяву. Види уяви. Фантазія. Поняття про творчість. Творче натхнення.

Увага та її місце в системі психічних процесів. Види уваги. Властивості уваги. Принципи корекції уваги. Чинники, що гальмують концентрацію уваги.

Практична частина. Визначення відмінностей у поняттях «уява» та «творчість». Визначення рівня уважності за допомогою цифрової таблиці Шульте (модифікація Ф. Д. Горбова).

1.4. Здібності та інтелект (18 год)

Теоретична частина. Здібності. Види здібностей. Обдарованість. Талант. Геніальність. Інтелект. Види інтелекту (розумовий, емоційний, соціальний тощо). Розумовий інтелект. Підвищення інтелектуального рівня особистості. Проблема визначення умов підвищення інтелектуального рівня людини. Основні шляхи та умови розвитку здібностей.

Практична частина. Визначення відмінностей у таких поняттях, як здібність, обдарованість, талант, геніальність, інтелект.

Визначення коефіцієнта інтелекту за допомогою тесту Дж. Равена і культурно-незалежного тесту Р. Кеттелла. Інтерпретація результатів дослідження. Визначення рівня соціального інтелекту за допомогою тесту Дж. Гілфорда. Діагностика емоційного інтелекту (Н. Холл). Інтерпретація результатів дослідження.

Діагностика комунікативних та організаторських здібностей особистості (методика КОЗ). Визначення рівня творчих здібностей особистості (методика визначення загальних творчих здібностей людини, модернізована М. С. Янцуром). Інтерпретація результатів дослідження.

1.5. Емоції та почуття (12 год)

Теоретична частина. Емоційна сфера особистості. Види емоцій. Прийоми опанування емоціями. Поняття про почуття. Види почуттів. Форми переживання почуттів. Вищі почуття.

Практична частина. Чотиримодальнісний опитувальник (Л. А. Рабінович) і методика «Шкала диференційних емоцій К. Ізарда». Інтерпретація результатів дослідження.

Методика В. Бойка і методика І. Юсупова. Інтерпретація результатів дослідження.

1.6. Воля. Особливості мотиваційної сфери особистості (12 год)

Теоретична частина. Поняття про волю. Класифікація вольових якостей особистості. Розвиток виховання вольової активності людини. Поняття мотиву у психології. Спрямованість особистості, види спрямованості. Поняття інтересу та рівня домагань у психології.

Потреби, мотиви, ціннісні орієнтації у розвитку соціальної відповідальності. Емпатія як складник розвитку соціальної відповідальності. Компоненти соціальної відповідальності.

Стани. Стрес. Види стресів. Фрустрація. Афект. Депресія. Основні шляхи подолання стресу.

Практична частина. Визначення вольових якостей особистості. Діагностика мотиваційної спрямованості особистості. Інтерпретація результатів дослідження.

Методика диференційної діагностики депресивних станів ЗУНГЕ. Методика діагностики рівня соціальної фрустрованості Л. І. Вассермана (модифікація В. В. Бойка).

Розділ 2. Основи науково-дослідницької діяльності (60 год)

2.1. Методичний інструментарій та формування вибірки дослідження (6 год)

Теоретична частина. Визначення психодіагностичного інструментарію емпіричного дослідження та формування репрезентативної вибірки.

Практична частина. Підбір методичного інструментарію та визначення вибірки емпіричного дослідження.

2.2. Підбір бібліографії за темою науково-дослідницької роботи (6 год)

Теоретична частина. Запис у бібліотеку. Пошук у каталозі бібліотеки наукової літератури, журналів, збірників праць, статей з психології за темою наукових робіт.

Практична частина. Складання списку психологічної літератури наукової роботи згідно з вимогами.

2.3. Опрацювання теоретичної складової дослідницької роботи (6 год)

Теоретична частина. Визначення змісту наукової роботи. Написання вступу (структура вступу: об'єкт, предмет, мета, завдання, методологічна основа, методи, практична і теоретична значущість наукового дослідження).

Практична частина. Складання змісту наукових робіт та написання вступу наукового дослідження.

2.4. Організація і проведення емпіричного дослідження (6 год)

Теоретична частина. Процедурно-методичні особливості реалізації емпіричного дослідження: вимоги до бланків для діагностованих, етичні правила здійснення наукового дослідження.

Практична частина. Проведення емпіричного дослідження.

2.5. Аналіз результатів емпіричного дослідження (6 год)

Теоретична частина. Зведена таблиця результатів досліджуваних. Кількісний аналіз даних дослідження. Визначення середньогрупового показника. Аналіз емпіричних даних: відсотковий, кореляційний, регресивний, однофакторний дисперсійний, t-критерій Ст'юдента.

Практична частина. Представлення зведеної таблиці результатів, обчислення моди, медіани, середньогрупового показника.

2.6. Робота над оформленням емпіричної частини дослідницької роботи (6 год)

Теоретична частина. Опис програми емпіричного дослідження. Обґрунтування методичного інструментарію емпіричного дослідження. Характеристика вибірки дослідження.

Практична частина. Підготовка таблиць, графіків, діаграм, гістограм за результатами дослідження.

2.7. Інтерпретація даних емпіричного дослідження. Формулювання висновків дослідницької роботи (6 год)

Теоретична частина. Інтерпретація отриманих результатів емпіричного дослідження. Доопрацювання другого розділу дослідницької роботи (індивідуальна робота з вихованцями).

Практична частина. Формулювання висновків дослідницької роботи.

2.8. Підготовка до виступу за результатами дослідження (18 год)

Теоретична частина. Визначення ключових моментів роботи, які потрібно озвучити під час виступу на конкурсі-захисті науково-дослідницьких робіт. Теоретичні основи публічного виступу. Групова дискусія щодо способів підготовки, принципів і прийомів ефективного виступу, критеріїв його оцінки. Репетиція конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт. Відпрацювання відповідей на ймовірні запитання. Презентаційний супровід власної доповіді.

Практична частина. Чітке, лаконічне представлення результатів дослідницької роботи. Наочне представлення результатів дослідницької роботи під час виступу.

Розділ 3. Психологія спілкування (88 год)

3.1. Спілкування: види та функції (24 год)

Теоретична частина. Поняття спілкування. Усамітнення. Міжособистісне спілкування. Реалізація особистості в спілкуванні (взаємовплив, діяльність, обмін інформацією, сприймання інших, міжособистісні відносини). Поняття перешкод спілкування.

Основні характеристики (структура, функції, види, стратегії, тактики, стилі, засоби та форми). Рівні спілкування за Б. Ломовим (макрорівень, мезорівень, мікрорівень). Вербальні та невербальні засоби спілкування.

Види спілкування (міжособистісне й масове; монологічне і діалогічне; довготривале і короткочасне). Стратегії спілкування (конкуренція, уникання, пристосування, співробітництво, компроміс).

Практична частина. Визначення ролі спілкування в житті людини. Характеристика основних функцій спілкування. Визначення умов ефективного спілкування.

3.2. Соціально-психологічні механізми спілкування (12 год)

Теоретична частина. Сутність соціально-психологічного впливу. Характеристика соціально-психологічного впливу. Поняття механізмів соціально-психологічного спілкування: зараження, навіювання, переконання, наслідування. Перешкоди спілкування.

Практична частина. Визначення механізмів спілкування. Діагностика перешкод у встановленні контактів за методикою В. Бойка. Діагностика комунікативної толерантності (методика В. Бойка). Діагностика доброзичливості за шкалою Д. Кемпбелла. Інтерпретація результатів дослідження.

3.3. Структура спілкування: комунікативна, перцептивна, інтерактивна (18 год)

Теоретична частина. Спілкування як обмін інформацією. Структурні компоненти комунікативного акту. Форми спілкування. Соціальна перцепція. Феномени ідентифікації, рефлексії, стереотипізації. Явище каузальної атрибуції. Соціальна інтеракція. Структура інтерактивної взаємодії. Типи взаємодії.

Практична частина. Діагностика домінантної стратегії психологічного захисту в спілкуванні (методика В. Бойка). Інтерпретація результатів дослідження. Визначення понять «соціальна перцепція», «ідентифікація», «рефлексія», «стереотипізація», «каузальна атрибуція».

Визначення самооцінки емоційно-мотиваційних орієнтацій у міжгруповій взаємодії (модифікація Н. П. Фетискіна).

3.4. Конфлікт та способи його розв'язання (12 год)

Теоретична частина. Конфлікт. Види конфліктів. Стили поведінки у конфлікті. Вибір стилю конфліктної поведінки. Правила розв'язування конфліктних ситуацій. Самооцінка раціональної поведінки в конфлікті. Самооцінка конструктивної поведінки у конфлікті.

Практична частина. Визначення стилю поведінки в конфлікті за методикою К. Томаса.

3.5. Соціалізація особистості (12 год)

Теоретична частина. Поняття соціалізації. Соціалізація, виховання, адаптація. Підходи до розуміння явища соціалізації. Стадії та етапи соціалізації. Стадії соціалізації за Л. Д. Горбовою: первинна соціалізація, стадія індивідуалізації, стадія інтеграції, трудова та післятрудова стадії.

Сім'я, школа і трудовий колектив як інститути соціалізації.

Практична частина. Визначення рівня самоактуалізації особистості за допомогою тесту Е. Шострома. Визначення особливостей соціалізації особистості в сім'ї, школі та трудовому колективі.

3.6. Статеворольова поведінка, соціальний статус та соціальна диференціація особистості (12 год)

Теоретична частина. Поняття соціальної ролі. Основні характеристики соціальної ролі за Т. Парсонсом: емоційність, спосіб отримання, структурованість, формалізація, мотивація. Класифікація соціальних ролей. Рольові відношення та рольовий набір. Поняття соціального статусу. Класифікація статусів особистості. Поняття соціальної диференціації. Показники соціальної диференціації.

Поняття соціально значущої ситуації. Рівні ситуацій.

Практична частина. Класифікація соціальних ролей. Визначення відмінності у соціальному статусі особистості та соціальній диференціації осіб.

Підсумок (2 год)

Практична частина. Підбиття підсумків роботи гуртка за рік. Презентація найкращих учнівських науково-дослідницьких робіт. Рекомендації щодо подальшого навчання і продовження науково-дослідницької роботи.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Вихованці мають знати:

- умови ефективного спілкування, його соціально-психологічні механізми та структуру;
- стадії та інститути соціалізації;
- специфіку статевої поведінки особистості;
- поняття соціального статусу та соціальної диференціації особистості;
- відмінності у поведінці особистості в різних соціальних ситуаціях;
- принципи збору наукової інформації;

- основні вимоги до проведення та оформлення науково-дослідницької роботи;
- особливості оформлення дослідницької роботи, зокрема зведених таблиць, діаграм, гістограм, графіків тощо.

Вихованці мають уміти:

- аналізувати психологічну літературу (першоджерела, статті та монографії);
- складати план та програму науково-дослідницької роботи;
- самостійно добирати та застосовувати методи для проведення емпіричного психологічного дослідження;
- визначати середньогруповий показник, здійснювати відсотковий, кореляційний та однофакторний дисперсійний аналізи;
- формулювати висновки за результатами теоретико-емпіричного дослідження дослідницької роботи та оформляти їх згідно з вимогами, що висуваються до такого виду робіт;
- розробляти постер та мультимедійну презентацію за результатами науково-дослідницької роботи.

У вихованців мають сформуватися такі компетентності:

- здатність оперувати понятійно-категоріальним апаратом у галузі психології;
- здатність аналізувати та пояснювати психічні явища, ідентифікувати психологічні проблеми;
- використання валідного і надійного психодіагностичного інструментарію;
- здійснення пошуку наукової інформації у галузі психології з різних джерел, у т. ч. з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, для вирішення різноманітних завдань;
- здатність самостійно планувати, організовувати та здійснювати психологічне дослідження;
- здатність працювати в команді над виконанням поставлених завдань, наявність навичок міжособистісної взаємодії;
- толерантне ставлення до соціальних, етнічних, конфесійних та культурних відмінностей.

ЛІТЕРАТУРА

1. Богдан С. К. Наукова робота в МАН (методичні рекомендації до її написання й оформлення). Луцьк : ЦНТТУМ (МАН), 1995. 25 с.
2. Гриценко Т. Б. Етика ділового спілкування. Київ : Центр учбової літератури, 2007. 344 с.
3. Занюк С. С. Психологія мотивації : навч. посіб. Київ : Либідь, 2002. 304 с.

4. Копець Л. В. Психологія особистості. Київ : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2008. 458 с.
5. Малімон Л. Я. Наукова робота з психології (методичні рекомендації до її написання й оформлення). Луцьк : ЦНТТУМ (МАН), 2005. 25 с.
6. Маноха І. П. Психологія потаємного «Я». Київ : Поліграфкнига, 2001. 448 с.
7. М'ясоїд П. А. Загальна психологія : навч. посіб. Київ : Вища школа, 2001. 487 с.
8. Опитувальник Р. Кеттела. *Психолог.* 2002. № 15 (15). С. 10–17.
9. Орбан-Лембрик Л. Е. Соціальна психологія. Київ : Академвидав, 2003. 448 с.
10. Павелків Р. В. Загальна психологія : підручник. Київ : Кондор, 2002. 576 с.
11. Психологія : підручник / за ред. Ю. Г. Трофімова. Київ : Либідь, 2001. 560 с.
12. Саннікова О. П. Феноменологія особистості : вибрані психологічні праці. Одеса : СМІЛ, 2003. 256 с.
13. Смульсон М. Л. Психологія розвитку інтелекту. Київ : Нора-Друк, 2003. 298 с.
14. Щербан Т. Д. Психологія навчального спілкування. Київ : Міленіум, 2004. 346 с.